

КАКВО ЗНАЕМ ЗА

АРХИЕПИСКОП СЕРАФИМ (СОБОЛЕВ)¹

По повод на помещеното в официалния сайт на Българската патриаршия

интервю на господин Андрей Александрович Кострюков

„Какво не знаем за архиепископ Серафим (Соболев)“

Преди 10 години именно в деня на 120-годишнината от рождението на светител Серафим, архиепископ Богучарски, Софийски чудотворец, от името на приснопаметната игумения Серафима и сестринството на девическия манастир „Покров на Пресвета Богородица” бе отправено писмо до председателя на Българската Православна Старостилна Църква с молба да бъде подготвено и извършено прославлението на архиепископ Серафим, който е духовен отец и идеен вдъхновител на нашата църковна общност. По милост Божия след по-малко от три месеца, на 25 февруари (12 февруари ст. ст.) 2002 г. – в навечерието на 52-та годишнина от праведната кончина на светителя – Негово Преосвещенство епископ Фотий извърши прославлението му в катедралния храм „Успение Богородично”, където сме се събрали сега.

Още тогава събитието предизвика различни коментари и вълнения в средите на официалната църква – реакция, породена не от наличието на противоречия в личността и дейността на светителя, а от специфичната нагласа и начин на мислене на част от съвременните църковни деятели. През този период в официоза на Българската патриаршия „Църковен вестник” дори се появи статията „Кражба на светци”². Тя бе поредният пример за църковно-политически подход към паметта на светителя. В нея се изявяваше странната претенция светител Серафим да бъде иззет от канонизиралите го „крадци” (тоест от нас) и „присвоен” от официалната църква, но не за да бъдат усвоени и проповядвани заветите му – което би било радостно за всички нас – а за да се смесят с цели, чужди на тези завети. Наистина една трагична, разкъсвана от вътрешни противоречия претенция.

Неотдавна, на 1 декември (н. ст.), в руския храм „Св. Николай”, където се покоят мощите на светител Серафим Софийски, бе отбелязана 130-годишнината от рождението

¹ Доклад, изнесен на тържеството по случай 130-годишнината от рождението на светител Серафим Софийски, 14.XII.2011 г., в катедралния храм „Успение Богородично”, София, допълнен.

² Кражба на светци. – Църковен вестник, бр. 5, 2002. – <http://synpress-classic.dveri.bg/05-2002/serafim.htm>.

му. Във връзка с това бе представена издадената от Синодалното издателство на руски и български език книга „Жизнеописание на архиепископ Серафим Соболев”. Неин автор е сътрудникът към Научно-изследователския отдел по най-нова история на Руската Православна Църква и доцент към катедрата по история на Руската Църква при Светотихоновския хуманитарен университет Андрей Александрович Кострюков. По собствените му думи той е имал за цел да разгледа многостранно личността и трудовете на светителя, с което да помогне за цялостната оценка на приноса му за Руската и Българската Църкви. Г-н Кострюков очевидно е положил немалък труд, работейки с документи от руските държавни и църковни архиви, недостъпни до неотдавна за изследователите. В това отношение книгата му, както и други негови публикации, посветени на най-новата история на Руската Църква и конкретно на архиепископ Серафим (Соболев), изваждат на бял свят ценни архивни сведения, за което му дължим благодарност. Не бива обаче да отминаваме с мълчание една друга страна, хвърляща сянка върху тези трудове: очевидната им църковно-политическа насоченост и прозиращата на места изпод външния обективен тон манипулативност, с която те внушават на читателя определени възгледи и настроения. Заради непредубедения и добронамерен читател, който ще разгърне новоиздадената книга от желание да научи нещо ново за светител Серафим, считаме за свой дълг да посочим някои от по-съществените тенденциозни моменти в публикациите на г-н Кострюков, отнасящи се до живота и възгледите на светител Серафим. В това отношение ни помогна и публикуването на официалния сайт на Българската патриаршия интервю на автора. В него споменатите моменти са изказани пределно синтезирано и красноречиво, което улеснява критичния им анализ.

Ще си позволя да цитирам няколко откъса от интервюто. Г-н Кострюков казва:

*„... истинско свидетелство за светостта му [на архиепископ Серафим] са неговите произведения с духовен характер, които са дълбоко православни и проникнати от боговдъхновена мъдрост: неговите писания против модернизма, произведенията му против **ненормалното** сближаване с неправославни и др. Той винаги е бил за **диалог с инославни**, общувал е и дори е бил убеден в необходимостта от **създаване на единен християнски фронт срещу безбожието**. През 1948 г. на Всеправославното съвещание **той слага подписа си под заключителните документи редом с представители на арменската общност**. Няма е нищо **против общуването с инославни**, разбирал е, че някакви отблясъци от истината има в техните учения и вярвания, но при все това е утвърждавал, че Истината е*

само в Православието, че може да се води диалог, но не и да се правят компромиси със светото Православие... Малко известен е един доклад на владика Серафим за англиканската йерархия, от който става ясно, че той е готов на диалог, готов е да се съгласи с някои обредови различия, стига англиканите да се завърнат към Православната вероизповед и към Православието...” (подчерт. мои – м. С.)

Потискащ е манипулативният характер на казаното. След като г-н Кострюков оценява произведенията на архиепископ Серафим срещу модернизма като *истинско свидетелство за неговата светост*, като *духовни, дълбоко православни и проникнати от боговдъхновена мъдрост*, той сякаш бърза да внуши, че светителят все пак не е имал нищо против „нормалното” сближаване с неправославните. В подкрепа на това г-н Кострюков привежда „доказателства”, приписвайки на светителя конкретни действия, а именно: 1) желание да бъде създаден единен християнски фронт срещу безбожието; 2) подписване на заключителните документи на Московското съвещание през 1948 г. съвместно с представителите на арменската общност; 3) готовност да води диалог с англиканите и да направи относно тях известни компромиси.

Подобен манипулативен похват г-н Кострюков употребява и в статията си „*Последните години от земното служение на архиепископ Серафим (Соболев)*”, поместена на сайта „Седмйца.Ru” към Църковно-научния център „Православна Енциклопедия” на 30 ноември (н. ст.) – в самото навечерие на проведеното в руското подворие празненство.

„[На Московското съвещание през 1948 г.], пише в нея г-н Кострюков, архипастирът изнесъл три доклада: за англиканската йерархия, за икуменизма и за новия календарен стил. Бидейки противник на компромисите в областта на догматическите въпроси (което е отразено в доклада му „Трябва ли Руската Православна Църква да участва в икуменическото движение?”), архипастирът, въпреки всичко, не е отричал богословския диалог. Това се потвърждава в неговия доклад „За англиканската йерархия”. При това той е считал за допустимо сътрудничеството с инославни християни. Например, пред заплахата от застрашаващото света комунистическо богоборчество архиепископ Серафим е призовавал да бъде създаден общохристиянски фронт за борба с безбожието”.

Както виждаме, и тук се повтарят същите твърдения. Нека последователно проверим тяхната достоверност в светлината на онова, което знаем за светителя, като се спрем по-внимателно и над посочените от г-н Кострюков първоизточници.

I. Относно „единния християнски фронт“

1. Вярно ли е твърдението, че по време на Първия руски всезаграничен събор през 1921 г. светител Серафим е призовал към създаване на **единен християнски фронт срещу безбожието?**

Като доказателство за това г-н Кострюков посочва с. 45. от „*Деяния на Руския всезаграничен събор, състоял се от 8 до 21 ноември 1921 г. (21 ноември – 3 декември, нов стил) в Сремски Карловци*”, публикувани в Сърбия през 1922 г.

1. 1. На посочената страница е поместен *Протокол № 6*, където се описва заседание на Мисионерския отдел, състояло се на 29 ноември (16 ноември ст. ст.) 1921 г. Ще припомним, че Преосвещеният Серафим, епископ Лубенски – такъв титул е носел през тези години светителят – е бил назначен от Епископския съвет на Събора за председател на Мисионерския отдел. Негов заместник-председател е известният руски мисионер Василий Михайлович Скворцов³. Привеждаме текста от Протокола без съкращения (*всички подчерт. мои – м. С.*):

„Събранието пристъпва към разглеждане на доклада на Мисионерския отдел. Докладчикът В. М. Скворцов докладва постановлението на Отдела, определящо задачите на задграничната православна мисия, а именно: утвърждаване на верните чедата на Църквата в догматите на вярата и в началата на християнската нравственост и благочестие; ограждане на руските хора от разложителното влияние на сектантските, инославните, антихристиянските и богоборческите течения на обществената мисъл, разпространявани чрез печата и посредством масонските организации; вразумяване на заблуждаващите се и разкриване пред духовния взор на хората в чужбина светлината на Православието, чистотата и истината на неговите догмати и величествената красота на неговите обреди. По-нататък докладчикът подробно се спира на условията на задграничното мисионерско служение на Руската Православна Задгранична Църква и на опасностите, заплашващи правоверието на нейните чедата. Най-голяма опасност

³ Василий Михайлович Скворцов – роден през 1859 г. в свещеническо семейство в Рязанска губерния. Завършва Киевската духовна академия. Основава Вътрешна мисия за борба с умножилите се в Русия секти. Старши чиновник за особени поръчения към Управляващия Синод. Дългогодишен редактор на широко известните в Русия списания „Мисионерское обозрение“ (от 1896 до 1917 г.) и „Колокол“ (от 1905 до 1917 г.). В Петербург устройва голяма печатница за мисионерски цели. По време на болшевишката революция неколкократно по чудо се спасява от смърт. През 1920 г. емигрира в Югославия. Взема участие в Първия руски задграничен църковен събор през 1921 г. Преподава в Сараевската семинария. Умира през 1932 г.

представлява развитието на баптизма и адвентизма, който във всички столици и в много от градовете има свои центрове, разполагащи с огромна литература на всички езици и с парични средства. Последната секта е опасна не толкова с количеството на отпадащите [от Православието] в нея, колкото със своите идеи, които повреждат вярата в пришествието на Христа Спасителя и в задгробния живот. По своите обреди (празнуване на съботата) сектата представлява мост от християнството към Стария Завет. Голяма опасност представлява и пропагандата на **антихристиянски и богоборчески учения, каквито са теософията, окултизмът, а особено много материалистическият социализъм във вид на болшеvizъм и комунизъм.** Протихристиянските учения се насаждат в живота не само чрез идеи и чрез печата, но и под флага на благотворителни, открито масонски учреждения, каквито са **Християнският младежки съюз** и обществото „Маяк“. Не по-малка опасност представлява и пропагандата на войнстващия римокатолицизъм, която се води планомерно и многостранно, главно сред влиятелните руски кръгове и малолетните деца на бежанците. Католическата пропаганда е отворила широко вратите на различни училища и пансиони за руските деца, където ги възпитава в духа на католицизма. Докладчикът също се спира на стремежа на римокатолическата пропаганда да въведе уния в Украйна.

Преосвещеният Серафим докладва пред Събранието за различните гледни точки, които отделни членове на Отдела са изказали по въпроса за социализма в неговите разклонения. Епископ Серафим казва, че социализмът в своя корен и във всичките си разновидности трябва да бъде осъден като противен на християнството.

След като Събранието обсъжда доклада (отпечатан в Приложението), той е приет с изключение на **обръщението към инославните църкви за създаване на единен духовен фронт за борба срещу социализма във всичките му разновидности.**

Събранието единогласно постановява да бъде образувана отделна комисия за съставяне на **обръщение, в което да се осъди учението на социализма.** В състава ѝ влизат Преосвещеният Вениамин, протойерей М. Стелмашенко и Т. В. Локот.”⁴ – завършва Протокол № 6 (подчерт. мои – м. С.).

⁴ Журнал № 6 Русскаго Всеаграничнаго Церковнаго Собраниа, Заседание 16/29 ноября 1921 г. – В: „Деяния Русскаго Всезарубежнаго Собора, состоявшегося 8 – 21 ноября 1921 года (21 ноября – 3 декабря) в Сремских Карловцах в Королевстве С.Х. и С. Сремски Карловци, 1922. с. 45.

1.2. За да вникнем добросъвестно в действията, описани в Протокола, следва да се запознаем и с **реда за обсъждане и решаване на въпросите**. Той е описан в Правилника⁵ на Събора. Предаваме накратко моменти от него в помощ на нашето изследване.

За по-добра резултатност при решаването на разнородните въпроси, които стояли пред Първия събор на руската църковна емиграция, на него били сформирани осем отдела⁶ (*т. 17 от Правилника*). Те били попълвани от участници в Събора, които имали подходяща квалификация и изказвали желание да се включат в работата им (*т. 18*). За председател на всеки отдел Епископският съвет (*‘Епископское Совецание’*) назначавал един от участващите в Събора епископи (*т. 20*) – те били 14 на брой. Членовете на съответния отдел сами избирали негов заместник-председател и секретар. Първата фаза на обсъжданията се провеждала в рамките на отдела. След разискване на докладите на своите членове, отделите внасяли за разглеждане в Общото събрание резултата от работата си. Изготвеният за целта доклад в *Правилника* се нарича проектопостановление, но в протоколите нерядко се използва и самата дума *‘доклад’*. Проектопостановленията били предавани на Съвета на Събранието⁷ (*т. 21*) – органа, който ръководел работата на Общото събрание. При разглеждане на проектопостановлението на даден отдел, в Съвета на Общото събрание се включвал и председателят на отдела, като неговият глас в случая бил решаващ (*т. 15*). Съветът представял на Общото събрание постъпилите проектопостановления без каквито и да било изменения, но в случай на необходимост имал право да предложи своя паралелна редакция (*т. 25*). Проектопостановлението се докладвало пред Събранието от председателя на отдела или от друг негов член според предварително взето в отдела решение (*т. 27*). След общото обсъждане на проектопостановлението то се подлагало на гласуване от Събранието, а сетне и от Епископския съвет, без чието одобрение не можело да бъде прието (*т. 46 и 47*). Всички приети от Събора документи са публикувани в раздела *„Послания, резолюции, доклади”* на *Деянията*. Одобрените *постановления* на различните отдели тук са поместени под названието *‘доклади’*.

1.3. След като имаме пред себе си текста от Протокола и правилата за работа на Събора, можем вече да **направим изводите**, до които водят тези документи.

⁵ *Наказ Русскому Всеаграничному Церковному Собранию*. – В: *Деяния...*, с. 14.

⁶ Отделите били следните: Висше и окръжно църковно задгранично управление, Енории, Просветна дейност, Мисионерска дейност, Икономически въпроси, Съдебно производство, Духовно възраждане на Русия, Военно-църковни дела (*т. 17 от Правилника*).

⁷ Този Съвет се състоял от секретаря на Събранието и още 4 лица – двама духовници (епископ и свещеник) и двама миряни (*т. 14 от Правилника*).

1.3.1. В Протокола от Деянията се споменава за „*духовен фронт за борба срещу социализма*”, а г-н Кострюков говори за „*фронт срещу безбожието*”. Разминаването може и да не е случайно – в днешното посткомунистическо общество, при наличието на тлееща носталгия по „благините” на тоталитарната система, идеята за „*духовен фронт срещу социализма*” едва ли ще се хареса на всички. Конформисткият подход в историческата наука обаче неминуемо води до неистини. На Събора през 1921 г. светител Серафим се е изказал именно срещу идеологията на социализма, на която е гледал не като на политическа или икономическа система, а преди всичко като на **светоглед, диаметрално противоположен на християнския**.

1.3.2. Твърдението на г-н Кострюков, че именно светител Серафим е издигнал идеята за „*обръщение към инославните църкви за създаване на единен духовен фронт за борба срещу социализма*” не намира основание в Протокола. В него се казва, че „*обръщението...*” отпада от „*доклада (отпечатан в Приложението)*”, а това ще рече – от **проектопостановлението**, което е изготвено в Отдела с участието на всички негови членове. Така че всеки един от тях би могъл да бъде негов инициатор.

1.3.3. За участието на светител Серафим при обсъжданията в Протокола се говори само в две фрази, поместени в отделен абзац: „*Преосвещеният Серафим докладва пред Събранието за различните гледни точки, които отделни членове на Отдела са изказали по въпроса за социализма в неговите разклонения. Епископ Серафим казва, че социализмът в своя корен и във всичките си разновидности трябва да бъде осъден като противен на християнството.*” В казаното няма нито дума, че владика Серафим е повдигнал въпрос за създаване на „общохристиянски фронт” срещу социализма. Говори се само за необходимостта социализмът във всичките му разновидности да бъде осъден от форума. „*Събранието единогласно постановява да бъде образувана отделна комисия за съставяне на обръщение, в което да се осъди учението на социализма.*” В тази комисия обаче светител Серафим не е включен, а от резултатите на работата ѝ, могат да се направят интересни заключения, които ще приведем по-долу.

От всичко казано дотук става ясно, че твърдението, за чиято основа г-н Кострюков посочва Протокол № 6 от Деянията на Първия руски задграничен църковен събор, е **необосновано**.

1.3.4. Както видяхме, Протокол № 6 на Събора през 1921 г. твърде лаконично описва участието на светител Серафим в работата му, но в паметта на духовните чедра на светителя са запазени някои подробности за това. Знае се, например, че той енергично се е възпротивил на предложенията за сътрудничество с Младежкия християнски съюз

(YMCA)⁸ – организация с протестантски произход, която по онова време е развивала голяма дейност сред руските емигранти. Той обърнал внимание не само на финансово-политическата ѝ зависимост от масонството, но и на нейната „надконфесионална“, чужда на православието идеология. Светителят настоял дейността ѝ да бъде осъдена в доклада на Мисионерския отдел наравно с тази на сектите. Противници на позицията му сред участниците на Събора имало, защото организацията оказвала на емигрантите немалка материална помощ. Но въпреки това критичната оценка за дейността на ИМКА е залегнала в доклада. Светител Серафим не се е боял открито да изобличава и масонството, което в онова време е било един от основните двигатели на разложителните процеси сред православните. Ала официално осъждане на тази мощна структура с антихристиянска насоченост е било произнесено от Руския задграничен архиерейски събор едва десет години по-късно – през 1932 г. Знае се, че светител Серафим е бил един от активните радатели за това дело.

1.3.5. Прави впечатление, че в Протокол № 6 никъде не се споменава **какъв именно вид социализъм светител Серафим е настоявал да бъде осъден**. Това премълчаване е необяснимо, освен ако се приеме за неслучайно. Истината е, че светител Серафим е настоявал наред с отявлено материалистическия социализъм, чиито форми са болшевизмът, или комунизмът, да бъде осъден и т. нар. „**християнски социализъм**“ като особено опасен и подвеждащ вярващите. „**Християнският**“ социализъм е имал немалко привърженици най-вече сред модернистично настроената част на руските богослови, а в последните десетилетия преди болшевишката революция е бил успешно пропагандиран и сред руските селяни с внушението за някакво уж сходство на идеалите му с тези на християнството. На Събора също е имало привърженици на „християнската“ разновидност на социализма. Може да се предположи, че за да се избягнат допълнителни поводи за разделение (а сред руската емиграция тогава е имало достатъчно такива), споровете на тази тема не са били отразени в Деянията и въпросът на практика е бил снет от разглеждане. Настоятелната молба на светител Серафим да бъде **произнесено осъждане на социализма във всичките му форми** формално е била удовлетворена – назначена е отделна тричленна комисия, състояща се от епископ Вениамин (Федченков), протоерей М. Стелмашенко и Т. В. Локот. Но в документа, изработен от тях под название „*Основни тезиси за изобличаване на лъжеучението на социализма*“, осъждането засяга само „*лъжеучението на социализма и на най-последователната му форма – болшевизма, или комунизма*“. В него не се казва нито дума за „християнския“ социализъм, чието

⁸ YMCA – Християнска асоциация на младежите. Приети в употреба са абревиатурата ‘ИМКА’ или названието в превод – ‘Християнски младежки съюз’.

изобличаване светител Серафим е смятал за особено важно. Интересно е обаче, че в тези тезиси, в раздел „*Мерки против социалистическото лъжеучение*” се съдържа следният пункт: „*в) участие в борбата против социализма на всички християнски изповедания и на другите религии*”. Оказва се, че идеята за общохристиянски, та дори за общорелигиозен фронт за борба срещу социализма⁹, е намерила макар и скромно място в документите на Събора, което означава, че там тя е имала достатъчно привърженици, между които и споменатите съставители на тезисите. Това още веднъж потвърждава, че опитите на г-н Кострюков да припише тази идея изключително на светител Серафим са неоснователни и тенденциозни.

1.4. През 1933 г. светител Серафим изпраща последователно две писма до Задграничния Синод, с които протестира срещу синодалното разрешение, дадено на Камчатския архиепископ Нестор за участието му в Далекотоизточната **конференция за борба против безбожието**. В нея трябвало да участват православни, католици, лутерани, мохамедани, юдаисти и дори езичници, като се предвиждало те да извършат и съвместни молитви. След като с писмата си до Синода светител Серафим не постигнал желанния резултат, на 30 август 1934 г. вече лично повдигнал въпроса по време на пленарно заседание на Задграничния архиерейски събор. Членовете на Събора този път единодушно се съгласили, че протестът на епископ Серафим е основателен, и оттеглили постановлението за участие в конференцията. Твърдата позиция на светителя произтичала както от принципното му неприемане на все по-пълно изявяващата се икуменическа идеология, така и от преките му наблюдения, че участието на православни в икуменическите конференции и всякакви „надконфесионални” формации води само до размиване на църковното им съзнание, до охлаждане и безразличие към вярата.

Борбата на светител Серафим против участието на Руската Задгранична Църква в икуменическото движение във всичките му прояви продължава и на **Втория руски задграничен събор през 1938 г.** В свое слово¹⁰ пред Събора той изрича с особена яснота

⁹ Обективността ни задължава да отбележим, че в контекста на обстоятелствата през 1921 г. идеята за създаване на общохристиянски фронт за борба със социализма не би следвало автоматически да се възприема като мероприятие с икуменически характер. Съборът се е провеждал във време, когато стотици хиляди руски емигранти (а според някои данни 2 милиона), пропъдени от отечеството си, живеят в крайно тежки условия. Непоносима е и частта на голяма част от населението в Съветска Русия, където започва нечуван глад. Руският задграничен църковен събор в лицето на своите архиереи е принуден да моли материална и морална подкрепа от европейските правителства, от хуманитарни и религиозни организации. За целта Съборът отправя „*Възвание към всички вярващи в Бога правителства и народи по света*”, както и „*Послание към Световната конференция в Генуа*”. При тази обстановка идеята за призив за създаване на духовен общохристиянски фронт срещу социализма може да е била породена и от желание европейските християнски народи да бъдат предпазени от „*застрашаващото света комунистическо богоборчество*”, както отбелязва г-н Кострюков.

¹⁰ Деяния Второго Всезарубежного Собора Русской Православной Церкви за границей с участием представителей клира и мирян, состоявшегося 1/14 – 11/24 августа 1938 года в Сремских Карловцах в Югославии, с.

основанията си за неприемане на икуменическата идеология. Като база на доводите си светител Серафим поставя основната истина, че във от Православната Църква няма спасение. Колкото повече напредва историческото време, изтъква той пред Събора, толкова повече хората се разединяват и отстъпват от единствено спасителния път на Православието. Истинското обединяване, което е обединяването в Истината, може да стане само върху основата на благодатния живот, което ще рече – само в лоното на Православната Църква. Защото православната истина се открива чрез благодатта на Светия Дух – тоест, именно чрез онова, за което икуменическото движение няма и не иска да има никакво понятие. По тази причина истинско обединение по пътя на икуменическото движение е недостижимо и средствата, прилагани от движението, са недопустими от православна гледна точка. Извънцърковното обединение, предлагано от икуменистите, ще донесе само вреда и тази вреда не ще може да бъде изкупена с недоказаната полза от предполагаемото мисионерство на православни икуменисти сред инославните. Следователно всякакво общение с икуменическото движение трябва да бъде принципно отхвърлено и на неговите конференции не бива да бъдат изпращани никакви представители! Такива са били по-основните положения в словото на светител Серафим, което той завършил със знаменателните думи на Псалмопевица: *“Блажен е онзи човек, който не отива в събранието на нечестивците!”*(Пс. 1:1).

Своето дело по разобличаване на икуменизма като противна на Православието идеология светителят продължава с особена твърдост на **Московското съвещание през 1948 г.**, като с изнесения си там доклад става идеен вдъхновител на цялото последващо поколение православни традиционалисти. Няма да е преувеличено, ако кажем, че със своя живот и слово светител Серафим е **най-последователният и принципен изобличител на икуменическата ерес** сред архиереите на Задграничната Руска Църква от първата половина на 20-тия век.

II. ЗА НЕСЪЩЕСТВУВАЩОТО ПОДПИСВАНЕ НА ДОКУМЕНТИ СЪВМЕСТНО С ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА АРМЕНСКАТА ОБЩНОСТ

Вярно ли е твърдението на г-н Андрей Кострюков, че през 1948 г. на Всеправославното съвещание в Москва светител Серафим *„слага подписа си под заключителните документи редом с представители на арменската общност”*?

369. Белград, 1939. За съжаление в Деянията словото на светител Серафим е предадено само в конспектиран вид.

В „Деянията на Съвещанието на главите и представителите на автокефалните православни църкви”, състояло се в Москва от 8 до 18 юли 1948 г. (том 2, сс. 424 – 425), е описано подробно кои именно участници в Съвещанието имат право да подпишат заключителните му документи. Това са предстоятелите на поместни църкви (9 души) и екзархът на Московската патриаршия в Чехословакия – всичко 10 подписа на поименно споменати висши духовни лица. Името на архиепископ Серафим (Соболев), оглавяващ православните руски общини в България, не присъства в този списък. При ратифицирането на заключителните документи арменският католикос-патриарх Георг VI, присъстващ на Съвещанието като наблюдател, е поканен да подпише онези от тях, със съдържанието на които е съгласен. От четирите предложени резолюции той подписва две: едната е „Ватиканът и Православната Църква”, другата – „Икуменическото движение и Православната Църква”. С това арменският католикос изразява съгласието си с документи, които, макар на места да носят политически отенък, са в пълно съгласие с православното изповедание на вярата. Така че в случая няма място за каквито и да било повърхностни асоциации с пропитите от дух на компромиси и отстъпничество документи по верови въпроси, подписвани от православни представители съвместно с инославните по време на различни икуменически форуми от 60-те години на миналия век насетне. **От казаното става ясно, че и в този случай твърдението на г-н Кострюков е невярно и има манипулативен характер.**

III. ОТНОСНО ДОКЛАДА ЗА АНГЛИКАНСКАТА ЙЕРАРХИЯ

Цитираме поредното твърдение на г-на Кострюков от интервюто му:

„Малко е известен – казва той – един доклад на владика Серафим за англиканската йерархия, от който става ясно, че той е готов на диалог, готов е да се съгласи с някои обредови различия, стига англиканите да се завърнат към Православната вероизповед и към Православието...”

Нека се запознаем накратко с доклада на архиепископ Серафим по въпроса за англиканската йерархия, в който г-н Кострюков открива у светителя склонност към диалог с англиканите и готовност да се съгласи с техни обредови различия.

В началната част на доклада си светител Серафим прави кратък исторически преглед на стъпките, които Англиканската църква или отделни нейни членове са правили в периода от 17-ти до 20-ти век за проправяне на пътя към завръщане в лоното на

Православната Църква. Главно препятствие по този път е проблемът с нарушената апостолска приемственост у англиканите. С приемането на икуменическите идеи след 20-те години на XX век част от поместните православни църкви обявяват готовността си да признаят валидността на англиканската йерархия – такива са Цариградската, Йерусалимската, Кипърската, Антиохийската, а по-късно Румънската и други поместни църкви. „Неизвестно е по силата на какви съображения е станало това признаване – пише в доклада си светител Серафим и посочва липсата на каквито и да било документи, които да доказват, че Уилям Барлоу – старшият от извършилите ръкоположението на Кентърбърийския архиепископ Паркър – е действително звено, съединяващо англиканската йерархия с апостолите.”¹¹ Същото обаче може да се отбележи и за останалите двама участници в ръкоположението. След като разказва за множеството неправилни положения в англиканската вероизповед, светител Серафим пише: „Всички тези дефекти на Англиканската църква – крайно отрицателните рационалистични разбирания за тайнствата Свещенство и Евхаристия, които битуват дори сред английския епископат, неясните догматически възгледи на Англиканската църква, отсъствието в самата нея на цялостност и обединеност; стремежът ѝ да се обединява едновременно и с Православната Църква, и с еретици – ние считаме всичко това за голямо препятствие за съединяването на Англиканската Църква с Православната...”¹² Към това светител Серафим добавя и нейната силна зависимост от масонството, а най-вече изключителната ѝ обвързаност с икуменическото движение, на което тя е основоположница и главен двигател в развитието му. Обединението, към което се стреми Англиканската църква – пояснява светителят, – е икуменическо обединение, при което тя иска да запази своите неправилни вярвания, както и свободата си да се обединява едновременно и с всякакви други църкви. „Предвид всичко това – прави своето заключение светител Серафим – ние не можем да бъдем оптимисти. **Ние смятаме, че това съединение няма да се осъществи.**”¹³

След този ясен и реалистичен поглед към действителното положение на нещата светител Серафим изказва мнението, че към Англиканската църква би могло да се приложи принципът на църковната икономия и тя да бъде присъединена към Православието по третия чин (тоест, без отново да бъдат ръкополагани нейните йерарси). Но за да стане това, тя трябва предварително да заяви готовността си да изпълни следните условия:

¹¹ Соболев, Серафим, архиеп. К вопросу о соединении Англиканской Церкви с Православной Церковью – Деяния совещания глав и представителей автокефальных Православных Церквей. Т. II. М., 1949, с. 251.

¹² Пак там, с. 261.

¹³ Пак там, с. 264.

„Да се отрече от всички свои догматически неправилности; да изключи от състава на своята йерархия всички епископи, които не вярват в благодатта на свещенството и в благодатта на преосъществуването, а в бъдеще да не допуска до посвещаване в степен на дякон, свещеник или епископ лица с такива отрицателни и рационалистични възгледи; да анулира всички свои преговори и съглашения с неепископалните и другите еретически изповедания, с които Руската Православна Църква няма църковно общение; да приеме всецяло вероучението на Православната Църква и занаяпред да се ръководи не от своите символически книги, а единствено от основните положения на светото Православие.

Допускането на по-голямо снизхождание в делото на обединението на Англиканската църква с Руската Православна Църква ще представлява не проява на нашата любов към англиканите, а нашето откъсване от църковните православни правила...”¹⁴ – такава е заключението на светител Серафим.

След като прегледахме внимателно и предадохме в сбит вид съдържанието на доклада относно англиканската йерархия, не намерихме в текста нищо, което да показва готовността у светител Серафим за **диалог** или за приемане на **някакви обредови различия**. Светителят говори не за диалог, а за поставяне пред англиканите на ясни и категорични условия за присъединяването им към Православието, ако те действително пожелаят това.

IV. ПОЗИЦИЯТА НА СВТ. СЕРАФИМ ПО ВЪПРОСА ЗА ЦЪРКОВНИЯ КАЛЕНДАР

Както в своето интервю, така и в книгата си „Жизнеописание на архиепископ Серафим Соболев” г-н Кострюков засяга в определен аспект и църковно-календарния въпрос. Това налага да се спрем накратко върху доклада „За новия и стария стил”¹⁵, прочетен от светителя на Московското съвещание през 1948 г.

Какви са основните мисли в този доклад? Светител Серафим ясно и последователно разкрива основанията за неприемане на „новия” календар, както по отношение на Пасхалията и свързания с нея цикъл от подвижни църковни празници, така и по отношение на минейния празничен кръг (неподвижните празници). В Православната Църква Законоположител е Сам Светият Дух, Който чрез гласа на Вселенските събори постановява в нея догмати и канони, та тя да пребъдва во веки като „стълб и крепило на

¹⁴ Пак там, с. 265.

¹⁵ Соболев, Серафим, архиеп. О новом и старом (Григорианском и Юлианском) стиле. – Деяния совещания глав и представителей автокефальных Православных Церквей. Т. II, с. 305-317.

истината” (1 Тим. 3:15). Отказът от Александрийската пасхална система, установена на Първия Вселенски събор и оградена чрез каноните на светата Съборна Църква (7-мо апостолско правило, 1-во правило на Антиохийския събор, 7-мо правило на Втория вселенски събор, 95-то правило на Трулския събор и др.) води не само до тежки канонични провинения, но и до нарушаване на хода на евангелските събития, съпреживявани от Църквата чрез православното богослужение¹⁶.

Недопустимо е обаче и приемането на новия стил в компромисната му форма, при която, макар Александрийската пасхалия да е запазена, неподвижните празници се отбелязват по новия стил. *„Този смесен календар не може да бъде приет от православните – говори светител Серафим, – защото той води до нарушаване на други църковни постановления, които се съдържат в [богослужебния] „Устав” (Типикон) и които ние свято и неотклонно трябва да съблюдаваме, тъй като не бива да проявяваме непослушание към нашата Майка – Църквата.”*¹⁷ Светителят изброява някои от тези нарушения, като набляга особено на допуснатото от новостилците унищожаване на апостолския пост в онези години, когато поради преместването на неподвижните празници с 13 дена напред за него не остава никакво календарно време.

*„Някои могат да кажат – пише светител Серафим – че нарушаването на Типикона не представлява тежък грях, защото тук няма отстъпление от догматите. Но нали и словата на Христос: „Ако и Църквата не послуша, нека ти бъде като езичник и митар” (Мат. 18:17) не ни говорят за нарушаване на едни или други догматически истини на нашата вяра. Въпреки това, според свидетелството на тези божествени слова, който от нас не окаже послушание към Църквата, той се отсича от нея и се поставя в редиците на тежките грешници, защото в този случай му се налага най-тежкото наказание – отлъчване от Църквата. При това, чрез своето пренебрежение към църковния Устав [Типикона], новостилците извършват своя грях на непослушание към Църквата открито, съзнателно и дръзко.”*¹⁸ (подчерт. мои – м. С.)

„Тежък грях на непослушание към Църквата” – ето как светител Серафим окачествява съзнателното пренебрегване на църковния календар като част от Преданието на Църквата. За църковния Устав (Типикон), *„свещения закон, който ни ръководи в нашето православно богоугождение чрез богослуженията, празниците и постите”* – светителят пише: *„Типиконът не е нищо друго, освен гласът на Църквата – нашата Майка. И към този глас ние трябва да се отнасяме не с пренебрежение, а с безусловно и*

¹⁶ Пак там, с. 306-309.

¹⁷ Пак там, с. 309.

¹⁸ Пак там, с. 311.

неотклонно послушание, ако искаме да бъдем верни и предани на светата Църква и на всичките ѝ православни норми.”¹⁹

Светител Серафим е смятал за важно на Московското съвещание да бъде взето ясно становище срещу реформата на църковния календар, намираща се в противоречие с каноните и литургичното предание на Православната Църква – реформа, замислена и наложена по икуменически и църковно-политически подбуди, и довела в крайна сметка до съдбовно разделение сред православните християни.

За съжаление Съвещанието приема по този въпрос компромисна резолюция²⁰. В нея се признава задължително за всички поместни църкви единствено празнуването на Възкресение Христово според Александрийската пасхалия (*т. 1 и 2*). Относно неподвижните празници се изтъква, че до времето, когато бъде изработен един по-съвършен календар (?!), всяка автокефална църква може да използва намиращия се вече в нейна употреба календар (*т. 3*). Всички клирици и миряни се задължават да спазват църковния стил на онази поместна църква, в чиято канонична територия живеят (*т. 4*).

Светител Серафим възразява срещу третия пункт на резолюцията – той не е съгласен празнуването на неподвижните празници по новия стил да се смята за допустимо явление. На 14 юли (н. ст.) 1948 г. светителят предава в Комисията по календарния въпрос своето особено мнение по този пункт, в което между другото се казва: **„Грехът не може да бъде разглеждан като допустимо явление. А празнуването на неподвижните празници по новия стил несъмнено е грях, понеже тук е налице съзнателно и свободно нарушаване на Устава... При всяко положение, да се допуска в църквите без каквато и да било уговорка празнуването на неподвижните празници по смесения календар, или по новия стил в компромисната му форма, означава да се утвърждава и узаконява това, което Православната Църква трябва да отхвърля.**” (*подчерт. мои – м. С.*)

Копие на особеното си мнение светител Серафим изпраща и на Крутицкий митрополит Николай. То е придружено с молба да бъде взето под внимание на предстоящото пленарно заседание на 17 юли. Това обаче не се случва. Нещо повече, особеното мнение на светител Серафим по църковно-календарния въпрос остава неотразено дори в Деянията на Съвещанието, публикувани година по-късно в Москва. Този факт е напълно обясним: в условията на съветския режим „особени” мнения по принцип не са допускани. Известно е, че Съвещанието се е провеждало под зоркото наблюдение на съветските органи и в частност на Съвета по делата на РПЦ, които не са гледали с добро око на светителя.

¹⁹ Пак там.

²⁰ Деяния съвещания глав и представителей автокефальных Православных Церквей. Т. II. сс.432-433.

В своята книга „Жизнеописание на архиепископ Серафим Соболев” Андрей Кострюков някак тенденциозно отбелязва: „При все че архиепископ Серафим не е бил доволен от това решение [т. е. от резолюцията по въпроса за църковния календар], то не е предизвикало **активни протести** от негова страна”²¹. Ние не знаем какво има предвид г-н Кострюков под израза „активни протести”, освен опит за постигане на внушението, че светителят не е държал толкова много на позицията си. Известно е обаче, че църковните форуми имат свои определени правила за работа, за изказване, обосновка и защита на мнения и възгледи. Светител Серафим, подбуждан от своята жива архиерейска съвест, **най-активно работи** според тези правила, като се изказва отговорно и аргументирано по важни за Православието въпроси. Той взема участие в заседанията на три от четирите комисии на Съвещанието; в рамките само на два дена (13 и 14 юли) изнася три, и то твърде съществени по съдържанието си доклада; участва, когато това е било възможно (поради едновременната работа на комисиите), в разискванията по докладите; пише особено мнение по резолюцията за църковно-календарния въпрос. Вижда се, че той е употребил по най-активен начин всички възможни средства за изразяване и защита на църковната си позиция. Светител Серафим едва ли се е надявал, че една принципна резолюция, взета на Московското съвещание, може да доведе до отказ от употребата на новия календар в приелите го вече поместни църкви. Но с произнасянето на ясна църковна оценка за него, при това оценка, намираща се в пълна приемствена връзка с отколешното православно становище по този въпрос, той твърдо и категорично застава срещу тенденцията да бъде въведен в поместните православни църкви т. нар. „поправен юлиански календар”.

V. ЗА ЦЪРКОВНО-КАЛЕНДАРНАТА РЕФОРМА В БЪЛГАРИЯ И ЗА СЪНЯ НА ЛЕВКИЙСКИЯ ЕПИСКОП ПАРТЕНИЙ

В интервюто си г-н Андрей Кострюков твърди: *„Аз с увереност мога да кажа, че владика Серафим никога нямаше да позволи разделение в Църквата заради календарния стил ... защото единството на Църквата²² щеше да бъде по-важно за него от календара.”*

²¹ Кострюков, Андрей. Жизнеописание на архиепископ Серафим (Соболев). С., 2011, с. 137.

²² Очевидно и тук прозира неправилното разбиране за Църквата като земна организация и административна структура, чието единство и каноничност по никакъв начин не са обвързвани с верността към истините на правослазната вяра. Това схващане е станало основоположна съставка от идеологията на съвременното официално православие.

И в своята книга „Жизнеописание на архиепископ Серафим Соболев”, в края на главата „Архиепископ Серафим и Московското съвещание през 1948 г.”, г-н Кострюков споменава накратко за преминаването на Българската Православна Църква към новия календарен стил през 1968 г. Тук обаче той изказва много по-предпазливо мнение по същия въпрос, като пише: „Днес може само да се гадае как би се държал архиепископ Серафим, ако беше жив през 1968 г.”

Естествено никой не би следвало да дръзва да гадае, като говори от името на светителя или твърди какви щяха да бъдат действията му, ако той беше жив. Но за съжаление това си е позволил и покойният Левкийски епископ Партений в цитираните от г-н Кострюков фрагменти от негови писма до протоiereй Всеволод Шпилер. Визирайки действията на свои доскорошни събратя и на сестрите от Покровската княжевска обител, отказали да приемат календарната реформа, архиереят с увереност заявява, че владика Серафим не би одобрил тяхното поведение и би приел новия стил. При това епископ Партений се опитва да дискредитира твърде лековато тяхната позиция. Представяйки я като плод на сляпо упорство и безразсъдство, той пише в писмото си: *„Владика Серафим се бил изказал на Московското всеправославно съвещание (1948 г.) против календарната реформа, и край! Виж им ти манталитета! Никакви аргументи, разсъждения, никаква логика повече! Говоря им – светостта не означава непогрешимост. Иначе ще трябва да се съгласим и с Рим, тъй като там е имало и свети папи, чиито имена са отбелязани и в православния месецослов. Говори колкото искаш на варосана стена.”*²³

Човек, който е съвременник на събитията около провеждането на църковно-календарната реформа у нас и който е познавал отблизо хората, към които са отправени цитираните по-горе редове, може само да се изпълни със скръб и недоумение от тези думи. Излиза, че логиката на епископ Партений е следната: светостта на владика Серафим не означава, че светителят е безгрешен – нещо, което впрочем никой никога не е твърдял. Въз основа на това свое умозаключение епископ Партений смята, че не е задължително да се следва позицията на светител Серафим по календарния въпрос, която той очевидно смята за погрешна. Никъде обаче епископ Партений не излага обективни аргументи и разсъждения в полза на своето виждане, което той показва на дело, като участва активно в подготовката и провеждането на календарната реформа²⁴. Що се отнася до логиката, към която той призовава своите доскорошни събратя, за да приемат новия календар, това е

²³ Кострюков, Андрей. пос. съч., с. 138. Забележка: В българското издание преводът на цитираното писмо на места е неправилен. Тук фрагментът е цитиран по руския оригинал.

²⁴ Златев, Злати. Календарът и пасхалията на фона на историята. С., 2001, с. 413-421. За същото свидетелства в своите записки и архим. Серафим (Алексиев).

приспособенческата логиката на компромиса, на огъването пред силните на деня, наложили календарната реформа в полза на икуменическите тежнениа и в ущърб на Църквата. Наистина с тази логика верните духовни чеда на светител Серафим – архимандрит Пантелеймон (Старицки), архимандрит Серафим (Алексиев), архимандрит Сергей (Язаджиев), игумения Серафима (Ливен) и единомислените с тях духовници, монахини и миряни – не са се съгласили, колкото и да им е струвало това.

В своето интервю г-н Кострюков говори за *„разделение в Църквата заради календарния стил”*, като спекулативно свежда едва ли не до „календаропоклонство” изразеното принципно несъгласие с икуменизма. Защото измежду основанията, поради които споменатите духовни чеда на светител Серафим не се съгласиха да приемат календарната реформа, най-същественото бе икуменическата ѝ мотивировка, същина и насоченост, открито заявени в Окръжното послание на Синода за провеждането ѝ. Те пазеха завета на светителя да нямат нищо общо с икуменизма като еклесиологична ерес. А календарът беше брънка от веригата, кована усърдно от икуменизма като „обединителен пояс” на уж разделената Христова Църква. Неслучайно архимандрит Серафим (Алексиев) се изразяваше образно с думите: „Ако кажа „а”, ще се наложи да кажа и „б” – ако се съглася да направя първата компромисна крачка чрез приемане на новия стил, неминуемо ще трябва да се съглася и със следващите”. И той не я направи. Каноничното разграничаване от ереста на икуменизма, извършено от духовните чеда на светител Серафим, не беше проява на фанатично упорство, а израз на вярност към истините на Православието, преподадени им от техния благодатен духовен отец и същевременно израз на вярност и към неговата памет.

В последния абзац на споменатата глава от книгата си г-н Кострюков привежда като „аргумент” срещу „отделилите се” дори сън на епископ Партений – до такава степен обективните му доводи са се изчерпали. „Епископ Партений – пише той – разказва и за своя сън, в който архиепископ Серафим съветва отделилите се „да слушат Майката Църква, иначе цялото тяхно дело ще пропадне”. Епископът разказал съня си на отделилата се монахиня Серафима (Ливен), но останал без отговор.”²⁵

Внушението е повече от ясно – „разколниците” са горди хора, които не благоволяват дори да отговорят на загрижения за тях архиерей. Така обаче може да си помисли само човек, който не е познавал отблизо матушка игумения Серафима, най-предано духовно чедо на владика Серафим още от седемгодишна възраст, свидетелка на неговите

²⁵ Пак там, с. 138.

светителски трудове и пастирски скърби, игуменка на създадената от него Покровска обител и неуморна духовна труженица до самата си кончина през 2004 г.

Случаят със съня на епископ Партений е описан в личните записки на архимандрит Серафим (Алексиев), който в годините на църковно-календарната реформа претърпя с голяма болка и с евангелска кротост необяснимия обрат във възгледите и поведението на своите доскорошни събратя и съмишленици – епископ Партений (Стаматов) и архимандрит Методий (Жерев). Ето неговия разказ:

„Между другото получих препис от едно писмо, изпратено до матушка Серафима, игуменката на Покровския манастир в Княжево. В него епископ Партений съобщаваше за един свой сън: Явил му се архиепископ Серафим и му казал да чете следните думи от написания от него акатист на св. Йоан Рилски: 1) „Радуйся, яко царя в писании своемъ милосердна, покаянна и Церкви послушна быти увѣщаль еси” и „Испроси намъ у Господа Иисуса Христа прощение всѣхъ нашихъ грѣховъ, а найпаче грѣха непослушания Матери нашей Церкви!” После му казал да съобщи това на непокорните. Епископ Партений възразил: „Те не искат и да ме чуят.” А архиепископ Серафим изрекъл: „Цялото им дело ще се съкруши.” И изчезнал.

Този сън не внесе никакво смущение в душата ми – продължава архимандрит Серафим, – понеже аз по принцип не бързам да вярвам на сънищата, в областта на които има толкова много неяснота и спорност, субективност и самовнушение, а нерядко и хитра дяволска измама. Срещу съня на епископ Партений аз имах силни противодоводи – доклада на архиепископ Серафим, произнесен на Всеправославното съвещание в Москва против приемането на новия стил, както и неговото ясно и категорично особено мнение²⁶, дето той изрично казва:

„Празнуването на неподвижните празници по новия стил несъмнено е грях, понеже тук е на лице съзнателно и свободно нарушаване на Устава, една от основоположните книги на нашата Православна Църква. Както догматите, така и св. канони, и Уставът са глас на нашата Майка Църквата. Да не слушаш този глас значи да падаш в греха, наричан непослушание на Църквата, нещо, което така тежко се осъжда от нашия Господ” (Мат. 18:17).

Сънят на епископ Партений сега поставяше архиепископ Серафим в дълбоко противоречие със себе си. Според съня, приемането на новия стил е покорно слушане гласа на Майката Църква, а според писанията на архиепископ Серафим верността на църковния Устав и на стария стил е следване гласа на Майката Църква. Според съня,

²⁶ Става дума за особеното мнение на светител Серафим по църковно-календарния въпрос, заявено на Всеправославното съвещание в Москва през 1948 г.

този, който не приема новия стил, проявява непослушание към Църквата, а според писанията на архиепископ Серафим, който приема новия стил не слуша гласа на Майката Църква. *Аз предпочетох достоверните писания на архиепископ Серафим пред спорния и субективен сън на епископ Партений*” – завършва своята записка архимандрит Серафим.²⁷

Какво бихме могли да добавим към тази вълнуваща изповед на архимандрит Серафим – най-верният духовен син на светител Серафим сред българските му духовни чеда? Ако погледнем по същество на всичко случило се тогава, то много по-подходящо би било епископ Партений да отнесе думите на своя духовен старец към собствената си отстъпническа позиция при подготовката и провеждането на неканоничната църковно-календарна реформа в България. Защото резкият завой, който той направи във възгледите си пред очите на своите доскорошни събратя и пред българското църковно изпълнение, потресе тогава мнозина от будните му членове и остава постъпка, достойна за тъжен размисъл.

VI. КРАТКИ ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗМИСЛИ

Като препрочитаме интервюто на г-н Кострюков, изпитваме отново и отново скърбното чувство, че една църковно-политическа позиция, лавираща и непочтено боравеща с фактите, се защитава не с друго, а с личността на светител Серафим, който през целия си живот се е ръководил от кристална и непоклатима принципност във всичко, отнасящо се до православната вероизповед и верността към Христовата Църква. Навярно тъкмо църковно-политическата ангажираност е попречила да се усети и разбере в дълбочина и цялостност личността на този дивен праведник, чудотворец и пазител на Православието, съединил в себе си даровете на благодатната любов и богопознание.

„Вие вече няколко години се занимавате и изучавате живота на архиепископ Серафим – обръща се към младия историк интервюиращата. – Струва ми се, че вече доста добре познавате не само отделни факти от неговия живот, но и личността му. Затова ще Ви попитам, ако архиеп. Серафим беше жив днес и беше сред нас, кои са нещата, с които нямаше да се съгласи?

Аз с увереност мога да кажа – отговаря г-н Кострюков, – че владика Серафим никога нямаше да позволи разделение в Църквата заради календарния

²⁷ Архимандрит Серафим (Алексиев). *Лични записки – ръкопис*. с. 69-71.

стил и нямаше да се съгласи с това разделение ... защото единството на Църквата щеше да бъде по-важно за него от календара.

Що се отнася до икуменическия диалог, той и днес вероятно би общувал с инославни, но без екзалтирано побратимяване и компромиси по отношение на православната ни вяра.”

Светител Серафим несъмнено би държал за единството, но само за **единството в истината**. Заради охраняването на истината в светата Православна Църква той цял живот е търпял клевети, нападки, хули, недоброжелателства. Заради безкомпромисността си по въпросите на вярата той никога не се е поколебавал да тръгне срещу течението, да се възправи срещу мненията на мастити йерарси и богослови. И неслучайно, удостоявайки го с архиепископско достойнство, митрополит Антоний (Храповицки) изрича следното: „*Преосвещеният Серафим е истински православен архиерей, който поставя **Свещеното Предание по-високо от своята кариера!***”

Ще припомним и твърде показателни думи на светител Серафим, които свидетелстват за предела, до който той е бил готов да отстоява православната вяра. По повод обвиненията в **неканонични действия** спрямо Московската патриаршия, които упорстващият в ереста си протоерей Сергей Булгаков отправял срещу Задграничния Архиерейски събор, архиепископ Серафим отговаря: “... *Тук е съвсем неуместно даже да се споменава за неканоничност, защото в делата на вярата ни най-малко не е грешно да не се съгласиш с патриарха и със Събора на своята Църква, ако тази висша църковна власт отстъпва от истините на светото Православие.*”²⁸

Да, впечатляващо е наистина, че при цялата си твърдост във вярата светител Серафим е притежавал изключителна кротост и е бил чужд на какъвто и да било фанатизъм или самозатвореност. Справедливо г-н Кострюков неведнъж споменава и за диалогичността на светителя, но не пропуска да я асоциира с икуменическия диалог (сякаш за да помести светителя в един скрит във фонов режим църковно-политически кадър). Светител Серафим наистина винаги е бил готов за добротворно личностно общуване. Изпълнен с благодатна любов към ближния, притежаващ усетливост и разсъдителност, за него не е било нито трудно, нито опасно да разговаря с всякакви хора – било то с идейния си противник Джон Мот²⁹, с когото е спорил лице в лице по светогледни въпроси, било с интелigent протестант, лекар римокатолик, или теософ, било с отявлен

²⁸ Соболевъ, Серафимъ, архіеп. Защита Софіанской ереси протоіереємъ Сергіемъ Булгаковымъ передъ лицомъ Архиерейского Собора Русской Зарубежной Церкви. С., 1937, с. 4-5.

²⁹ **Джон Мот** (на английски: *John Raleigh Mott*) е американски теолог. Председател на Международния мисионерски съвет и на Международния съюз на Младежките християнски организации YMCA, носител на Нобелова награда за мир за 1946 г. заедно с Емили Болч.

комунист, или с последния български цар Борис III, с когото няколко пъти е водил духовни беседи. Благ, добронамерен и деликатен към хората, с които Божият промисъл го е срещал, светител Серафим е умеел да види във всекиго от тях преди всичко човека, стараел се е да го насочи по подходящ начин към полезното за душата му, да го подтикне към православната вяра, към пътя на спасението. Но във всичко това не е имало нито капка сантиментализъм, ласкателство или конформизъм. Просто светител Серафим е бил свят човек, който не само е говорел за вярата, но е и живеел според вярата. Тази негова благодатна способност за общуване и диалог с хората няма нищо общо с духа на икуменизма, на икуменическия диалог, на икуменическите срещи и на всякакви подобни мероприятия, размиващи и разяждащи църковното съзнание. Такива начинания светителят е окачествявал като „безчиние” и ги е смятал за недопустими.

Добре известно е, че в своята позиция срещу икуменическата идеология и срещу църковните мероприятия в икуменически дух светител Серафим е проявявал **изключителна последователност и принципност**. Категоричното му неприемане на тези противохристиянски по същност явления не е било проява на ксенофобия, тесногърдие или фанатизъм, а на благодатното му знание, на опитното му духовно познание за пътя, който води към спасителното единение с нашия Господ, Бог и Спасител Исус Христос. Съзнавайки, че в това единение е целият смисъл и щастие на човешкото битие, той е охранявал пътя към него с евангелска кротост, ала и с непоклатима твърдост, вдъхновена от любовта му към Бога и ближните.

Това са мислите, които искахме да споделим в рамките на днешната ни кратка среща в памет на нашия скъп духовен отец светител Серафим, Софийски чудотворец, на когото дължим толкова много. Дано полемичният тон, наложен от обстоятелствата, не е изместил вниманието ни от неговата светла личност, отличаваща се с благодатна простота, изключителна цялостност и едноизмерност. А тези качества на светителя са намерили израз в последователните му неуморни трудове за съхраняване на вярата и благочестието, както и в саможертвената му отеческа любов и грижа за спасението на повереното му от Бога паство. По неговите свети молитви Бог да помилва и спаси душите ни.

монахиня Серафима (Димитрова)